

Därför är flytande växelkurs för betygen bättre

Dagens Samhälle den 22 november 2016

I dag antas sökande till högskoleprogram framförallt på basis av deras relativa meritpoäng. De med höga poäng kommer in, medan de med låga poäng inte kommer in.

Som beskrivits tidigare är systemet befängt. Svenska betyg bestäms av enskilda lärare, utan extern insyn; eftersom betygen inte är likvärdiga är inte heller antagningen till högre utbildning likvärdig.

Men systemet har även andra avigsidor. En av dessa är att centrala myndigheter måste konvertera betyg från alternativa gymnasieutbildningar till svenska meritpoäng. Men det är svårt att bestämma sådana "växelkurser" centralt, eftersom skillnaderna mellan olika utbildningar är stora.

Problemet har belysts under de senaste veckornas ramaskri över Utbildnings- och högskolerådets (UHR) förslag att sänka växelkursen för IB-utbildningens betyg. Förslaget baseras på "percentilekvivalering": växelkursen sätts genom att jämföra andelen elever som når olika IB-poäng med andelen elever på naturvetenskapsprogrammet som når olika meritpoäng.

Problemet är att metoden ignorerar skillnader i kunskapsnivåer. Exempelvis är kraven i IB-matematiken högre än på naturvetenskapsprogrammet. Europeiska IB-elever på högstadiet presterar även mycket bättre på Pisa-provet, jämfört med elever på nationella program.

Dessutom justeras IB-programmets betygsgränser för att hålla en jämn nivå gällande krav och betyg över tid – samtidigt som kraven har sjunkit, och betygen ökat, i Sveriges gymnasieskola. Att bestämma IB-poängens sanna värde med percentilekvivalering är således omöjligt.

Problemet gäller inte bara IB-utbildningen, utan alla system vars betyg konverteras med UHR:s trubbiga metoder. Det är även relevant för svenska gymnasieprogram, vars betyg värderas lika i antagningen trots skillnader i faktiska kunskapsnivåer mellan programmen.

Det centraliserade antagningssystemets krav på ekvivalens skapar alltså en orättvis selektionsprocess och uppmuntrar elever att välja gymnasieutbildningar med låga krav, där det är lättare att nå höga meritpoäng.

Ett alternativ vore att använda empirisk ekvivalensanalys för att konvertera betyg. Med denna metod sätts växelkurserna efter hur elever med olika kvalifikationer och betyg förväntas prestera på högskolan i relation till varandra, enligt information från tidigare årskullar. Att göra detta på ett flexibelt sätt för alla gymnasieutbildningar är dock svårt.

En bättre lösning vore därför att låta universiteten sköta antagningen själva. Dessa kan anpassa kraven till elever från olika utbildningssystem och program – och kan själva justera dessa krav efter eventuella förändringar i de olika kvalifikationernas standard över tid. I stället för att sätta fasta växelkurser centralt låter man dem på så sätt flyta.

Att kombinera ett extremt decentraliserat betygssystem med ett extremt centraliserat antagningssystem är ungefär lika absurt som att låta vem som helst trycka svenska kronor, hävda att alla kronor är lika värda och samtidigt försöka hålla fasta växelkurser mot andra valutor.

Vi måste göra precis tvärtom: bestäm svenska betyg centralt men låt växelkurserna mellan olika utbildningar och program flyta fritt. Systemet måste helt enkelt vändas upp och ner för att det ska fungera bra.

Gabriel Heller Sahlgren